

Inbraken In De Jaren 1925-1929 In Putten En Omgeving

K. Friso

Het kwam nooit voor, dat midden in de nacht om twee uur de winkelbel ging in het pand van de weduwe L. van Elten aan de Molenstraat (nu Engweg). Een van de beide dochters schrok wakker toen dat wél gebeurde en wekte haar broer, die voorzichtig op onderzoek uitging. Toen ze naar bed waren gegaan had hij de winkel deur van binnen met grendels afgesloten. De nachtelijke bezoeker moest wel een inbreker zijn.

Het Puttens Nieuwsblad van 23 november 1928 gaf uitvoerig verslag van hetgeen die nacht in het huis van de weduwe van Elten had plaats gevonden. Er was een stukje uit een van de schuiframen van de achtergevel gesneden zodat de pen uit het raam kon worden verwijderd. Vervolgens was het raam opengeschoven en was de bezoeker binnengeklommen. Hij meende het te treffen want in het schrijfburo vond hij een brandkastsleutel. En wat kan voor een beetje gerenommeerde dief interessanter zijn dan zo'n sleutel? Want waar een sleutel van een brandkast is moet ook een brandkast zijn. Sporen wezen uit dat de ongenode bezoeker overal naar de brandkast had lopen zoeken niet wetend dat zoon Lubbert van Elten penningmeester van de Gereformeerde kerk was en dat de brandkast, waarop de buitgemaakte sleutel paste, zich niet in het door hem binnengedrongen huis maar in een bijgebouw van de kerk te vinden was. Op zijn zoektocht naar de brandkast vond hij in de benedenvertrekken wat kleingeld en bovendien nog de opbrengst van een bazar voor het orgelfonds. Maar ook de buitgemaakte gelden voor het orgelfonds brachten hem niet in de stemming om te juichen of lofpsalmen aan te heffen of vrolijke Johannes de Heer liederen te zingen nu hij vergeefs zoekende bleef naar de zo fel begeerde brandkast, die aanzienlijk rijkere perspectieven

bood dan al die centen, stuivers, dubbeltjes, kwartjes en gulden voor dat orgelfonds. Ondanks dit alles bleef de inbreker een heer met stijl. Bij het verlaten van het pand kroop hij niet door het opgeschoven raam weer naar buiten maar koos hij de koninklijke weg. Nadat hij de binnengrendels teruggeschoven had verliet hij het pand via de winkel deur, vergetend, dat de deur een luid klinkende bel bevatte, die de bewoners van het pand wakker riep en die hem noopte het op een lopen te zetten. Zo hard als hij kon. Zo begon het. Een rechercheur uit Zwolle stelde samen met de plaatselijke politie een onderzoek in. Voorspand hands werd niets omtrent dat onderzoek vernomen.

Ruim een maand later werd Putten opnieuw opgeschrikt door een inbraak. Ditmaal - zo meldde het Puttens Nieuwsblad van 11 januari 1929 - betrof het de villa van oud-burgemeester J. Vermeer. Ook hier verschaftte men zich toegang door middel van het uitsnijden van een stukje van een ruit. De oud-burgemeester hoorde in de nacht gerucht. De in het huis aanwezige inbrekers namen de vlucht met medeneming van een aanzienlijk bedrag aan geld en een aantal kostbaarheden.

Er ging enige tijd voorbij voordat in de nacht van 13 op 14 maart 1929 voor de derde maal een inbraak plaatsvond. Nu was het de manufacturenzaak van W. van Ganswijk waaraan dieven een bezoek brachten. Toen het dienstmeisje die donderdagmorgen het huis binnenkwam trof ze een open raam in de huiskamer aan. Ze wekte direct de heer Van Ganswijk, die constateerde dat alle geldswaardige papieren uit de winkelkassa en uit het kantoor achter de winkel waren gestolen. Zelfs waren de Spaarpotten van de kinderen meegenomen en ontbrak een 14 paar kousen.

In de nacht van 15 op 16 april 1929 kreeg de pastorie van de hervormde predikant J. van Amstel bezoek van inbrekers. Ze waren daar ook op de gebruikelijke manier door middel van het Openschuiven van een raam binnengekomen. Ze waren zeer omzichtig te werk gegaan en bemachtigden wat kleingeld. Niet te-

vreden met de buit moeten ze weggegaan zijn. Uit hun sporen kon worden afgeleid, dat ze via de tuinen van de heer Andreae, van de heer Van Boeijen en van dokter Groenevelt zich naar het pand van de heer C. van der Zanden hadden begeven. Daar werd een kozijn doorboord en kon men, nadat de pen uit het raam was gelicht, binnenkomen. Via de woonkamer probeerden ze in de winkel te komen. Uit de binnendeur van de winkel werd het slot gezaagd. In de winkel vonden de inbrekers slechts een klein bedrag aan geld. Non steeds niet tevreden over het resultaat besloten de inbrekers om de volgende nacht opnieuw ergens een poging te wagen. Het oog viel op huize "Groot Spriel" aan de Garderenseweg. De eigenaresse van het landhuis, mevrouw Douairiere Jhr. Meijer, verbleef in een ziekenhuis in Den Haag. Wel was haar neef, de heer J. W. van Doorninck, die later eigenaar van het landgoed zou worden, thuis. 's Nachts om vier uur hoorde hij gerucht en meende dat zijn huisdieren dat veroorzaakten. Hij ontstak licht waardoor de inbrekers wegvluchtten. Dit bemerkte de heer Van Doorninck en hij doofde meteen het licht. Zijn knecht was inmiddels voorzichtig in het donker bij hem opgedoken en samen bleven ze in het donker op de trap zitten wachten, hopend, dat de inbrekers weer terug zouden komen. De heer Van Doornink was met een revolver gewapend en zou graag de indringers willen inrekenen. Na wat geduld kwamen de inbrekers inderdaad terug. Ze forceerden de deuren en luiken van de kleine serre en daarna die, welke toegang gaven tot het huis. Toen ze daarmee bezig waren loste de heer Van Doorninck een drietal schoten met zijn revolver. De inbrekers wisten echter te ontkomen.

Niet alleen in Putten maar ook in de omtrek zoals in Nunspeet, Vaassen en Nijkerk vonden inbraken plaats. Omdat steeds een zelfde werkwijze werd toegepast ging de politie er van uit bij al de inbraken met dezelfde daders te doen te hebben. In juni 1929 gingen er geruchten dat de politie de daders van de inbraken op het spoor zou zijn. Zelfs werden namen van de gebrs. A. genoemd, die woonachtig waren in Diemen en voorheen in

Putten. Het Puttens Nieuwsblad van 14 juni 1929 vermeldde, dat de politie bij de gebrs. A. in Diemen huiszoeking had verricht en daar voorwerpen had gevonden van een inbraak te Vaassen. Tijdens de huiszoeking waren de gebroeders echter niet thuis omdat ze het te druk met inbreken hadden. Zo werd in dezelfde tijd ingebroken te Otterlo bij een arts, een administrerend kerkvoogd en een rijksveldwachter. Direct na de ontdekking van deze inbraken werd de gehele politiemacht op de Veluwe gealarmeerd. In Putten en omgeving surveilleerden een paar dagen en nachten een 30- tot 40-tal agenten en veldwachters. Ook militaire politie was er bij betrokken. Donderdagmorgen de 13e juni 1929 werden de Gebroeders A. in Milligen gesignaleerd. Ze lieten daar een fiets repareren. 's Middags vervoegde zich bij de heer Pauw, wonende op Enny's Hoeve aan de Hunnenweg, een man, die verzocht de zilvervossenkwekerij te mogen bezichtigen. Dit wekte achterdocht en rondom Enny's Hoeve werd een cordon politie gelegd. Om vijf minuten voor een in de nacht ontdekte de chef-veldwachter Bouterse uit Putten in de omtrek van de Arnhemse Karweg-Garderenseweg een drietal fietsende mannen. Veldwachter Bouterse werd vergezeld door de onbezoldigde rijksveldwachter B. Mosterd uit Putten. Het gelukte hen een van de fietsende mannen aan te houden en na een hevige worsteling te arresteren. Mosterd zette de andere mannen na, loste een schot in de richting waarin zij verdwenen, maar slaagde er niet in hen in te halen. De gearresteerde fietser bleek een van de gebroeders A. uit Diemen te zijn. Hij was in het bezit van een revolver en een dolk. In zijn vestjeszak bleek f 100,- te zitten, waarschijnlijk gestolen in Otterlo. Na voorlopig verhoor werd hij op last van de officier van justitie ter confrontatie naar Vaassen overgebracht. Na de arrestatie werden onmiddellijk de omliggende gemeenten en de politie-instanties gewaarschuwd. Dezelfde dag nog werd het gebied van de Noord-west Veluwe door honderden politiemensen bewaakt. Het Puttens Nieuwsblad schreef die dag, dat de arrestatie van de twee gevluchte verdachten wel spoedig zou volgen. Toch hadden op dezelfde vrijdag, ondanks de strenge

politiebewaking, nog inbraken in Putten plaats. Terwijl de politie oostelijk van het dorp naar de gevluchte verdachten zocht werd in het westen van de gemeente ingebroken in de boerderij "De Oerhut", waarschijnlijk door een der voort- vluchtigen. Uit de deel van de Oerhut werd een oude fiets meegenomen. Daarop reed de fietsendief naar de boerderij "Zwaluwennest" aan de Broekermolenweg en stal daar een rijwielplaatje en een paar versnieuwe klompen. De dief fietste vervolgens naar de boerderij van J. Ruitenbeek in Hoef, stal daar een geldbedrag van f 320,- en ruilde daar zijn in "De Oerhut" gestolen oude fiets voor een nieuwe in.

Een week later meldde het Puttens Nieuwsblad dat opnieuw een verdachte was gearresteerd. Met hulp van honden wist de politie op zondag 16 juni 1929 een der inbrekers, Johannes A., broer van de eerder gearresteerde J .A., op te sporen in het akkermaalshout bij de boerderij "Bato's Erf" aan de Arnhemse Karweg. Dat ook de derde inbreker gepakt werd blijkt uit een mededeling in het Puttens Nieuwsblad van 19 september 1930. Vermeld werd dat alle verdachten voor de rechter waren geleid. Tegen de hoofdschuldige Joh. A. werd drie jaren gevangenisstraf geeist door de Officier van Justitie.

De inbraken waren vanzelfsprekend vervelend voor hen, die bestolen werden. Ondanks het feit, dat het geld van de bazar voor het orgelfonds was verdwenen, kocht de Gereformeerde kerk in januari 1930 een 12 registers tellend orgel aan ter vervanging van het bestaande orgel, dat 8 registers rijk was.

Wegens gebrek aan bewijs werd J .H.A. vrijgesproken van het ten laste gelegde ten opzichte van de inbraak in het pand van de heer W. van Ganswijk. Ter terechtzitting verklaarde verdachte dat hij de inbraak niet had gepleegd ook al werden bij hem thuis de gestolen kousen uit de manufacturierszaak van Van Ganswijk opgespoord. De heer W. van Ganswijk getuigde dat aan enkele ten huize van verdachte gevonden kousen

kartonnetjes zaten met prijzen, die hij met potlood daarop geschreven had. Dat bewees dat de kousen echt uit zijn winkel aflimmstig waren. De verdachte beweerde de kousen inclusief de kartonnetjes op het Waterlooplein te hebben gekocht.

De heer Van Doorninck was ondertussen de poging tot inbraak in Groot Spriel vergeten. Hij vertoefde in hogere sferen. Samen met veel andere passagiers zweefde hij door het lucht-ruim in een Zepelin op weg naar Moskou.

Een avontuur, minstens zo groot als hij meemaakte op de trap van Groot Spriel toen hij de inbrekers opwachtte met zijn revolver. Op de dag waarop de inbrekers te Zwolle terecht stonden ontving hij in Moskou uit handen van de Sovjet-autoriteiten een herinneringsmedaille. Want het gebeurde daar niet elke dag dat er een Zepelin uit het westen landde.

Tevreden was chef-veldwachter Bouterse. Uiteindelijk was hij het, die na een pittige worsteling de eerste van het stel inbrekers had gearresteerd. In juli 1929 lieten ook burgemeester en wethouders merken dat ze tevreden waren. Zij stelden de gemeenteraad voor om zowel chefgemeenteveldwachter Bouterse als de onbezoldigd rijksveldwachter Mosterd een gratificatie van f 25,- toe te kennen als waardering voor de door hen betoonde activiteiten bij de opsporing van de gezochte inbrekers. De gemeenteraad besloot spontaan conform het voorstel.

Het Puttens Nieuwsblad vermeldde in augustus 1929 nóg een bijkomstigheid. Een van de verdachten, J.A., had zich niet alleen voor de arrondissementsrechtbank maar ook voor het kantongerecht te verantwoorden. Chef-gemeenteveldwachter Bouterse had gecontateerd dat deze man een revolver en een dolkmes bij zich had toen hij hem arresteerde. Het Puttens Nieuwsblad schreef: "Niet lang geleden werd de omgeving van Putten onveilig gemaakt door een aantal gauwvingers, dat tenslotte in handen der politie viel zeer tot vreugde van de Puttenaren waarvan de meesten zich van de nijdigste waakhonden hadden voorzien. De mensch, die, geflankeerd door een zilverkoordige marechaussee wordt binnengeleid, is een der gevreesden. Voor hem betekent deze zitting van het kantongerecht een uitstapje uit de strafgevangenis in Zutphen. J.A., zo heet onze vriend, wordt ten laste gelegd, dat hij op 14 juni 1929 op de Garderenscheweg werd aangetroffen, gewapend met een revolver en een dolkmes. Heel veel heeft hij er niet tegen in te brengen. Dus wordt het verzegeld pakje geopend en komt er een mes uit, dat, nu ja, lang geen dames-zak-mesje voorstelt. De ambtenaar van het Openbaar Ministerie meent dan ook dit mes onder de rubriek "dolkmessen" te moeten rangschikken en is van oordeel dat daarmee de tenlastelegging volledig is bewezen. Hij eischt f 30,- of 15 dagen. De kantonrechter veroordeelt de man tot f 20,- of 10 dagen, hetgeen een kleine aanvulling zal uitmaken op de straf, die Zutphen nog voor hem heeft weggelegd."

Putten, oktober 1996

+++